

Stockholm 2022-09-15

Publicistklubben ber härmed att få lämna synpunkter på *Ett hållbart mediestöd för hela landet (Ds 2022:14)*

Robert Aschberg
ordförande

Vår referens:
Nils Funcke
nils.funcke@gmail.com
072 - 563 38 64

Till

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.md@regeringskansliet.se
Diarienummer Ku2022/01230

Yttrande över förslag till nytt mediestöd

Inledningsvis

PK har sedan 1874 verkat för en vid tryck- och yttrandefrihet. Bland annat genom att initiera och införa publicitetsreglerna och det medieetiska systemet med Allmänhetens Mediombudsman (MO) och Mediernas etiknämnd (MEN). Systemet finansieras av medierna själva och förvaltas av huvudmännen Publicistklubben, TU-medier i Sverige, SvT, SR, TV 4 samt Sveriges Tidskrifter.

Att den självreglerande verksamheten står fri från stat och myndigheter är en grundbult i hela konstruktionen.

Vi begränsar vårt yttrande över förslaget till medielag och förordning till de principiella frågorna och har för dagen inga synpunkter på stödets storlek, vilka medier som föreslås omfattas, övergångsbestämmelser och dylika detaljer.

Kravet på etik i mediestödsförordningen

Det drifts- och utvecklingsstöd (presstödet) som funnit sedan slutet av 1960-talet ställer vissa krav för att kunna utbetalas. Kraven har varit tydliga och förutsebara och gäller till exempel upplaga och objektiva mätningar av relationen mellan det egenproducerade materialet och övrigt innehåll i tidningen.

Med införandet av det nya mediestödet (SFS 2018:2053) tillfördes även krav som innebar att även mediets sakinnehåll i medierna skulle bedömas. I mediestödsförordningen talas om *oberoende nyhetsförmedling* och *hög kvalitet*. Som punkt 6 under rubriken "allmänna förutsättningar för mediestöd" anges att mediestöd får lämnas till allmänna nyhetsmedier som "följer god medieetisk sed".

Införandet av det nya mediestöd innebar ett principgenombrott. Att uppdra åt en statlig myndighet att göra innehållsprövningar har tidigare ansett främmande och avvisas av flera utredningar, bland annat Presstödskommittén (SOU 2013:66).

När kraven på hög kvalitet och god etik för att få mediestöd konkretiserades valde Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) att luta sig mot det självreglerande mediasystemet. Enligt forskrifterna ska myndigheten vid prövning om stöd ska beviljas eller återkrävas göra en "helhetsbedömning" om den sökande följer av "mediebranschen allmänt vedertagna publicitetsregler och den praxis som utvecklas vid tillämpningen av dessa". Medier anslutna till det medieetiska systemet skulle som utgångspunkt anses hålla en godtagbar etisk standard.

Som vi påpekade inför införandet av föreskrifterna existerar ingen praxis. Varje fall bedöms på sina egna meriter och MO/MEN har alltid varit noga med att inte hänvisa till någon praxis.

Vår allvarligaste invändning då och även nu är att statlig prövning kopplas till ett frivilligt system. Denna sammanvävning riskerar att undergräva trovärdigheten i det självreglerande systemet. I sin förlängning när en myndighet eventuellt häver presumtionen om god etik framstår det som att MO/MEN står under överprövning av en myndighet.

Det ligger i det allmännas intresse att MO/MEN inte ens kan misstänkas utgöra en del av en statlig prövning.

Förslaget till reformering av press- och mediestödet

Kravet på god etik

Enligt förslaget i Ds 2022:14 ska kravet på god etik vara kvar när presstödet och mediestödet slås samman. I 5 § i förslaget till lag om mediestöd anges som en förutsättning för att få stöd att mediet respekterar "den enskilda människans frihet, integritet och värdighet". Vid delar och uppskattar utredningens insikt om att den nuvarande direkta kopplingen till det medieetiska systemet är problematiskt, s. 158.

Om regeringen går på utredningens förslag kan MPRT i sina föreskrifter inte ha kvar direktkopplingen mellan en statlig prövning och ett självreglerande system. Det vore ett betydelsefullt steg framåt.

Men även utan denna koppling ska det göras en medieetisk prövning. Utredningen skriver att kravet på respekt för enskilda "ersätter det nuvarande kriteriet om god medieetisk sed" men att "mediestöd inte ska lämnas till medier som ignorerar eller motverkar allmänt vedertagna etiska hänsyn", s. 244. Det finns en påtaglig risk att denna skrivning innebär att myndigheten kommer att hänvisa till utslag i MO/MEN och därmed radera det vattentäta skott som bör finnas mellan statlig prövning och mediernas självständiga prövning.

Demokratibestämmelse

Utredningen föreslår att det i lagen om mediestöd införs en så kallad demokratibestämmelse. Mediestöd får lämnas till allmänna nyhetsmedier som

"1. Har en publicistisk verksamhet som inte står i strid med grunderna för det demokratiska styrelseskicket samt respekt för alla människors lika värde och den enskilda människans frihet, integritet och värdighet".

I författningskommentaren, s. 243, definieras det demokratiska styrelseskicket de "grundläggande principerna för den svenska demokratin och statskicket med bland annat fri åsiktsbildning och fria val". I motivtexten konkretiseras det med ett innehåll som inte uppfyller "högt ställda krav på tillförlitlighet och relevans" inte "tjänar en fungerande demokratisk process". Det är enligt utredningen ett självklart krav att det som publiceras i "rimlig utsträckning ska vara sant och relevant".

Vid prövningen av såväl demokratibestämmelsen och bestämmelsen om den enskilda människan ska mediestödsnämnden enligt utredningen "så långt det låter sig göras ska nämndens beslut bygga på rent objektiva bedömningar" och "iaktta återhållsamhet med att underkänna ett medium som stödmottagare på grund av dess publicistiska verksamhet", s. 156. En prövning "bör inte vara frågan om en politisk värdering utan om en saklig bedömning" och enstaka överträdelser ska inte anses tillräckliga för att neka stöd samt det ska göras en samlad bedömning "på rent objektiva bedömningar".

Kravet på återhållsamhet och objektivitet indikerar att utredningen inser det i grund problematiska med en innehållsgranskning. Utredningen framhåller också att det "även sådant som i en tid är helt inopportunt att säga eller skildra kan rymma sanningar som i en annan tid blir avgörande för samhällets fortskridande", s. 155.

Enligt vår uppfattning är det direkt olämpligt och olyckligt att en myndighet ska avgöra vad som är sant och relevant och gagna samhället. Där vågar vi påstå att det är en omöjlighet att det kan ske "objektivt" och utan politiska värderingar.

Det innebär ett administrativt ingrepp i och en begränsning av den fria åsiktsbildningen att premiera åsikter och värderingar som för dagen anses lämpliga. Att samhället anger gränserna för yttrandefriheten genom att definiera vad som ska anses straffbart och att detta prövas i domstol enligt yttrandefrihetsgrundlagarnas regelverk med jury och där ett fällande beslut kan överklagas finns inget att erinra emot. Men en myndighetsprövning utan sådana rättssäkerhetsmekanismer och där beslut inte kan överklagas hör inte hemma i en demokrati.

Vi avvisar förslaget om införandet av en demokratibestämmelse. Det är enligt vår uppfattning inte förenligt med den svenska tryck- och yttrandefrihetstraditionen att myndighet ges mandat att pröva bland annat vad som är sant och relevant. Även om man delar uppfattningen att det inte är en konstitutionell rättighet att få bidrag, riskerar myndighetsprövningen att påverka medierna totalt sett. Myndighetens beslut innebär en signal till medierna vad som anses lämpligt och riskerar därmed att hämma den fria åsiktsbildningen totalt sett. Det kan också sättas ifråga om stödprövningen är förenligt med den grundläggande principen i tryckfrihetsförordningen om att myndigheter inte får vidta hindrande åtgärder på grund av en skrifts innehåll och därmed heller inte premiera de som idag uttrycker allmänt accepterade uppfattningar.

Vi vill också sätta fingret på det problematiska att i vissa fall ska myndigheten inte ens göra en egen prövning. Enligt utredningen ska stöd inte beviljas "om mediets ansvarige utgivare har dömts för hets mot folkgrupp eller något annat tryck- eller yttrandefrihetsbrott" året före det år som stödet söks för.

Ensamansvaret är strikt, enligt yttrandefrihetsgrundlagarna. Endast en person, som regel utgivaren, har att ta det straffrättsliga ansvaret för en publicering. Men som regel drabbas inte utgivaren av ett uteblivet stöd, utan ägaren till mediet. Med de kategoriska skrivningarna i utredningen skulle det därmed inte spela någon roll om ägaren avsetter utgivaren med hänvisning till att förtroendet är förverkat.

Sammanfattning

- Det är bra att utredningen fastslår att det inte bör göras någon formell koppling mellan det medieetiska systemet och prövningen av mediestöd.
- Den etiska prövning som ska göras även fortsättningsvis innebär en risk att hänvisningar till medieetiska beslut riskerar självregleringens oberoende.
- Någon formell praxis liknande den vid domstolsbeslut i brottmål finns inte inom det medieetiska systemet. Varför specifika hänvisningar till etablerad medieetik blir svår.
- Införandet av en demokratibestämmelse leder till myndighetsbeslut bland annat om vad som ska anses sant och relevant och vad som gagnar samhället.
- Alla beslut enligt demokratibestämmelsen bygger på politiska värderingar. Att tro att en bedömning av åsikter och värderingar kan göra det på rent objektiva grunder är en illusion.

Robert Aschberg
ordförande

/Nils Funcke
föredragande